

Quick scan regionale verdeling FES-toezeggingen

Beknopte rapportage

Leiden, 23 juni 2006

Instituut voor Onderzoek
van Overheidsuitgaven

tel. 071 525 36 00
Schipholweg 13-15 fax 071 525 36 01
Postbus 985 website www.IOO.nl
2300 AZ Leiden e-mail info@IOO.nl

Inhoud

1	Introductie	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Aanpak	1
2	Bereikbaarheid	5
2.1	Doelen	5
2.2	Maatregelen	6
2.3	Infrastructuurfonds	6
2.4	Investeringsimpuls	7
2.5	Samen Werken Aan Bereikbaarheid (SWAB)	7
2.6	Impulsbrief	8
2.7	Investeringsimpuls Regeerakkoord	8
2.8	Bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR)	9
2.9	Enveloppe Mobiliteit	9
2.10	Betuwelijn	9
2.11	HSL-zuid	10
2.12	Samenvatting bereikbaarheid	10
3	Vitaliteit Steden	12
3.1	Herstructurering bedrijfsterrinen	12
3.2	Natuur, milieu en stedelijke ontwikkeling	13
3.3	Bodemsanering in VINEX-locaties	13
3.4	Stadseconomie	14
3.5	Nieuwe Sleutelprojecten	15
3.6	Monumentenzorg	16
3.7	Stedelijke vernieuwing en lokale milieuhinder	16
3.8	Fonds Leefbaarheid	17
3.9	Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit	17
3.10	Samenvatting vitale steden	18
4	Milieu	20
4.1	Milieutechnologie	20
4.2	Sanering waterbodems	21
4.3	Overige NMP3-opties	22

4.4	Samenvatting milieu	22
5	Ruimtedruk en ruimtelijke kwaliteit	23
5.1	Glastuinbouw	23
5.2	Realisatie Ecologische Hoofdstructuur	23
5.3	Natte Natuur	24
5.4	Agrarisch natuur- en landschapsbeheer	24
5.5	Reconstructie/Kwaliteitsimpuls zandgronden	24
5.6	Samenvatting ruimtedruk en ruimtelijke kwaliteit	25
6	Kennis	26
6.1	ICT en Onderwijs	27
6.2	Technocentra	28
6.3	Hubertustunnel	29
6.4	Kennis, Onderzoek en Innovatie	30
6.5	MARIN	31
6.6	Samenvatting kennis	32
7	Conclusies	33

1 Introductie

1.1 Aanleiding

In de Noordelijke provincies en bij het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) bestaat de indruk dat een belangrijk deel van de middelen van het Fonds economische structuurversterking (FES) ten goede komt aan de landsdelen buiten noordelijk Nederland. Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland heeft het Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven gevraagd om empirisch vast te stellen in welke mate de middelen van het FES besteed worden in de drie noordelijke provincies.

De inzichten uit de uitgevoerde quick scan kunnen gebruikt om de omvang van de specifieke impulsen voor Noord-Nederland (bijvoorbeeld Kompas voor het Noorden) af te wegen tegen de impuls die uitgaat van het FES voor Noord-Nederland.

1.2 Aanpak

Focus op Fonds economische structuurversterking (FES)

In de quick scan ligt de nadruk op de regionale verdeling van de programma's, projecten en investeringen die gefinancierd worden uit het Fonds economische structuurversterking (FES). Dit is het belangrijkste fonds om de economische structuur in Nederland en van de Nederlandse regio's te versterken. Als bron is gebruik gemaakt van het overzicht van de toezeggingen aan FES-middelen van 1994 tot en met 2004 in de begrotingstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006.¹

In de FES-toezeggingen zijn voorfinancieringen, voorfinancieringen van private financieringen, FES-bruggetjes en prijscompensaties die niet zonder meer aan de afzonderlijke projecten toegerekend kunnen worden opgenomen. Deze toezeggingen (€ 1,9 miljard) zijn buiten beschouwing gelaten bij de regionale verdeling van de FES-middelen (tabel 1.1).

De FES-brugmiddelen zijn investeringen die voorheen niet via het FES worden gefinancierd, maar wel aan de FES-criteria voldoen, en die alsnog via het FES gefinancierd gaan worden. Met de FES-bruggelden wordt de bijdrage uit de algemene middelen verlaagd. In de jaren 2002 en 2003 neemt de bijdrage uit het FES toe. In de jaren 2001, 2004 en 2005 neemt de bijdrage uit het FES af.

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, 30 300, hoofdstuk D. nr. 2, blz. 7, 8 en 9.

Tabel 1.1 FES-toezeggingen 1994-2005

Toezeneggingen (datum toezegging)	€ miljoen	€ miljoen
Totaal toezeggingen (87)		15.866,8
<i>Niet toegedeeld:</i>		
– Bereikbaarheid voorfinanciering private financiering (18.12.00)	505,6	
– FES-brug 2000 (19.12.00)	158,8	
– Voorfinanciering SWAB (2.11.01)	506,9	
– FES-brug 2001 (2.11.01)	237,0	
– Voorfinanciering Geografische Informatie Systemen (GIS) (2.05.02)	169,0	
– Prijscompensatie tranche 2002 voor verschillende projecten (30.01.03)	76,2	
– FES-brug bevestiging 2003 (16.12.03)	283,3	
Subtotaal	1.936,8	-/ 1.936,8
Totaal		13.930,0

Bron: Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7, 8 en 9.

Regio-indeling

De besteding van de projecten, programma's en investeringen is toegeedeeld aan de volgende vier gebiedsdelen van Nederland:

- Noord: Groningen, Friesland en Drenthe;
- Oost: Gelderland, Overijssel en Flevoland;
- West: Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Zeeland;
- Zuid: Noord-Brabant en Limburg.

Voor de indeling is gebruik gemaakt van de indeling die het Centraal Bureau voor de Statistiek gebruikt.

Bovenregionale besteding

In een aantal gevallen kan niet eenduidig een regionale besteding van de FES-toezeggingen vastgesteld worden in de korte termijn die voor de quick scan beschikbaar is. Dit betreft voornamelijk de kennisprojecten, de projecten van de drie ICES/KIS-tranches (excl. onderwijs), de projecten en investeringen die via een tender worden verdeeld en middelen op het gebied van verkeer en vervoer die toegevoegd worden aan het Meerjarenprogramma infrastructuur en transport (MIT) of waarover door de Interdepartementale Commissie Ruimtelijke Economie (ICRE) besloten moet worden. In totaal is € 1,8 miljard (13% van het totaal) niet regionaal verdeeld.

De ICES-KIS-projecten (exclusief onderwijs) bestaan uit samenwerkingsrelaties van vele kennisinstututen, universiteiten en bedrijven die in het hele land zijn gevestigd. De waarheid wordt geweld aan gedaan om alle ICES-KIS middelen regionaal toe te delen aan het penvoerende instituut van het netwerk. Dan zou € 15,9 miljoen toegekend moeten worden aan bijvoorbeeld Connekt, Kenniscentrum Verkeer en Vervoer, te Delft. Terwijl Connekt bestaat uit een

samenwerkingsverband van zeven funding partners (ECT Delta Terminal, Havenbedrijf Rotterdam, KPN, EZ, VWS, Siemens Nederland en Vialis), vijf premium members (Heijmans Infrastructuur, Logica CMG, RDW, Schiphol Group, Twijnstra Gudde) en vijftig regular members die over het land zijn verdeeld en soms ook vele regionale vestigingen hebben (bijvoorbeeld Heijmans Infrastructuur). Daarnaast zijn niet zozeer de partners in het netwerk van belang maar de tientallen projecten die uitgevoerd worden in het kader van verkeersmanagement, mobiliteitsmanagement goederen en mobiliteitsmanagement personen. Van al deze projecten (Cybercars, veiligheidsnormen voor AGV's, Distrivaart, stedelijke distributie in de retailketen, kennisalliantie mobiliteitsmanagement et cetera) is niet eenvoudig te achterhalen wie in welke mate deze projecten hebben uitgevoerd.

In de quick scan hebben de onderzoekers per ICES-KIS-project niet kunnen achterhalen wat het financiële aandeel is van elke netwerkpartner. Om deze reden zijn de ICES-KIS-projecten bovenregionaal toegedeeld. Daarbij bestaat de indruk dat in de diverse ICES-KIS-projecten de Rijksuniversiteit Groningen relatief goed vertegenwoordigd is.

Een aantal projecten is niet of nauwelijks regionaal toe te delen omdat voor de selectie van de projecten een tenderprocedure wordt gevolgd. De regionale verdeling van de projecten en budgetten is geheel afhankelijk van de kwaliteit van de voorstellen van alle aanvragers in Nederland. De projecten van onder andere PROMT, SKB, SKO en Syntens worden geselecteerd via tenders. Deze projecten zijn in het overzicht 'bovenregionaal' toegedeeld. Wel is een relevante vraag of in de selectie van de projecten geen criterium wordt gehanteerd (cluster- of agglomeratiekenmerken) die zorgt voor een systematische regionale selectiviteit.

Van de eerste impulsen (1994 en 1998) in het kader van het Fonds economische structuurversterking op het gebied van verkeer en vervoer is de regionale component niet makkelijk te bepalen. Deze investeringsimpulsen zijn opgenomen in het MIT of worden uitgewerkt door de Interdepartementale Commissie Ruimtelijke Economie (ICRE).²

Leeswijzer

De bestedingen van de FES-gelden wordt besproken voor de vijf investeringsvelden van het Fonds economische structuurversterking. Het betreft de investeringsvelden en FES-thema's:

- bereikbaarheid (hoofdstuk 2),
- vitaliteit steden (hoofdstuk 3),
- milieu (hoofdstuk 4),
- ruimtedruk en ruimtelijke kwaliteit (hoofdstuk 5),
- kennis (hoofdstuk 6).

² *Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 1996, Tweede Kamer, 1995-1996, 24 400 E, nr. 2, blz. 2; Vaststelling van de begrotingsstaten van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2003, Tweede Kamer, 2002-2003, 28 600 D, nr. 2, blz. 5.*

De investeringsvelden worden in de hoofdstukken 2 tot en met 6 besproken. In elk hoofdstuk wordt de regionale verdelende werking van de middelen per thema besproken. In hoofdstuk 7 worden de samenvattende conclusies getrokken over de verdeling van de middelen.

2 Bereikbaarheid

2.1 Doelen

Met de uit het FES gefinancierde bereikbaarheidsmaatregelen wordt onder meer beoogd de bereikbaarheid en de leefbaarheid in Nederland, en meer specifiek in de Randstad, te verbeteren.³ Als gevolg van de economische groei en de toegenomen mobiliteit is deze bereikbaarheid onder druk komen te staan. Het gaat daarbij om het oplossen van vraagstukken als:

- hoe blijven de steden goed bereikbaar,
- hoe wordt de bestaande infrastructuur beter benut,
- hoe wordt gewaarborgd dat de mainports en greenports goed verbonden zijn met het internationale achterland,
- hoe wordt bereikt dat meer vervoer via het openbaar vervoer en bij het goederenvervoer per spoor, de vaarwegen en het intermodaal vervoer gaat,
- hoe wordt het mogelijk gemaakt dat bij nieuwe woningbouw tijdig openbaar vervoer beschikbaar is.

Door de diverse bedragen per project en de diverse prijscompensaties samen te voegen ontstaat het volgende overzicht van FES-toezeggingen voor het thema bereikbaarheid (tabel 2.1).

Tabel 2.1 FES-toezeggingen 1994-2005: bereikbaarheid (€ x mln.)

Specificatie van toezeggingsbrieven (bereikbaarheid)		Bedrag x € mln.
Aan	Voor projecten	toezeggingen
VenW	Verkeer en vervoer (€ 2.079,6 verdeeld, 16.08.94)	1.767,7
VenW	Samen Werken Aan Bereikbaarheid (SWAB)	549,3
VenW	Betuweroute (BR)	645,9
VenW	Betuweroute en Hogesnelheidslijn	1.832,8
VenW	Hogesnelheidslijn (HSL)	1.010,3
VenW	Doorloop na 1998 van verkeer en vervoer projecten uit Investeringsimpuls 1994	830,4
VenW	Impuls ruimtelijk economische structuur	873,3
VenW	Ondergronds Logistiek Systeem (OLS)	4,1
VenW	Expertisenetwerk Meervoudig Ruimtegebruik (EMR)	15,9
VenW	Verkeer & Vervoer, Impuls 1998 bevestiging 2003	604,5
VenW	Enveloppe Mobiliteit (Strategisch Akkoord 2002)	1.476,0
VenW	Bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR)	1.012,3
VenW	Bereikbaarheidsimpuls 1998	148,8
VROM	Impuls ruimtelijk economische structuur, ontsluiting Vinex-locatie Deventer – Colmschate Noord	11,3
Totaal		10.782,6

Bron: Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7, 8 en 9; bewerking IOO

Met behulp van de informatie in de volgende paragrafen worden de toezeggingen voor bereikbaarheid verdeeld over de regio's of bovenregionaal toegedeeld.

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2004–2005, 25 017, nr. 53

2.2 Maatregelen

Het pakket van bereikbaarheidsmaatregelen behelst de volgende onderdelen:

1. Investeringsimpuls 1994.
2. Samenwerken aan Bereikbaarheid en Transport in Balans (SWAB/TIB),
3. Impulsbrief 1998,
4. Investeringsimpuls Regeerakkoord 1998,
5. Bereikbaarheid en stedelijke ontwikkeling,
6. Enveloppe Mobiliteit.

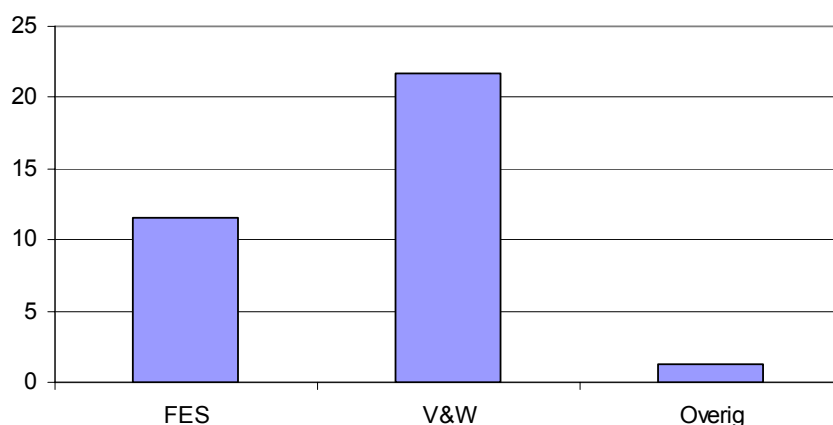
Met de FES-middelen wordt het Infrastructuurfonds gevoed en de diverse projecten en investeringen worden mogelijk gemaakt door de FES-middelen en de reguliere middelen van het Infrastructuurfonds.

2.3 Infrastructuurfonds

Het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) is een inhoudelijk samenhangend programma van infrastructuurprojecten, die zijn gerelateerd aan het mobiliteitsbeleid (hoofdwegen, hoofdvaarwegen en spoorwegen) en het waterbeleid (waterkeren en waterbeheren). De bekostiging van deze projecten vindt plaats vanuit het Infrastructuurfonds (IF).

Het Infrastructuurfonds wordt voor het grootste deel gevoed door een bijdrage uit de begroting van Verkeer en Waterstaat (artikel 19) en daarmee uit de algemene middelen. Verder bestaat de voeding uit een bijdrage vanuit het Fonds economische structuurversterking (FES). In dit kader worden ondermeer bijdragen ontvangen voor de investeringsimpuls in het kader van het regeerakkoord, de Betuwelijn, de HSL-Zuid en het Bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR). Tenslotte worden voor een aantal projecten ook kosten doorberekend aan andere departementen, lagere overheden, buitenlandse overheidsinstanties en de Europese Unie. Dit is het onderdeel 'overig' in figuur 2.1.

Figuur 2.1 Voeding Infrastructuurfonds 2000-2003 (€ x mld.)

In de jaren 2000 tot en met 2002 wordt het Infrastructuurfonds voor ongeveer eenderde gevoed vanuit de FES-middelen en voor het overige gedeelte uit het reguliere budget van V&W (de algemene middelen). Een klein deel van de inkomsten is afkomstig uit overige inkomsten.

2.4 Investeringsimpuls

In de investeringsimpuls 1994 staat het oplossen van de grootste knelpunten in de hoofdinfrastructuur en de regionale/lokale infrastructuur - die zonder aanvullende financiële middelen niet binnen een redelijke termijn zouden kunnen worden opgelost - centraal. Tot en met 2004 is hiervoor vanuit het FES 2,8 miljard euro (inclusief prijscompensatie) beschikbaar gesteld. Hiervan is volgens planning het totale bedrag uitgeput.

Volgens de verdeling uit de Voorjaarnota 1993, bedroeg de beschikbare investeringsimpuls 1994 voor verkeer en vervoer (€ 1.767,7 miljoen).⁴ Deze middelen zijn aan het MIT toegevoegd en met de beschikbare gegevens niet zonder meer toe te wijzen aan de regio's, omdat de FES middelen niet als zodanig herkenbaar in het uitgavenpatroon van MIT te herleiden zijn. Als proxy indicator voor een verdelingssystematiek hebben wij de regionale neerslag van MIT-middelen genomen, uit de periode waarin nog geen sprake was van grootschalige projecten zoals de Betuwelijn en de HSL. De regionale toewijzing bedraagt respectievelijk 55% voor het Westen, 3% voor het Noorden, 29% voor het Zuiden en 13% voor het Oosten.

2.5 Samen Werken Aan Bereikbaarheid (SWAB)

Samen Werken aan Bereikbaarheid (SWAB) beoogt sinds 1994 een verdere intensivering van het beleid uit het tweede Structuurschema Verkeer en Vervoer (SVV II). Centraal hierbij staat het sneller, slimmer en beter uitvoeren van de eerder geformuleerde beleidsvoorname. Om dit te bereiken, is een investeringspakket samengesteld, dat ondermeer bestaat uit vraagbeïnvloedende maatregelen (zoals vervoermanagement) en uit maatregelen gericht op de (versnelde) aanleg van infrastructuur (hoofdwegen, spoorwegen, regionale/lokale projecten). Bij de hoofdwegen gaat het daarbij vooral om een verbetering van de achterlandverbindingen van de mainports.

In Transport in Balans (TIB) is de nadruk gelegd op efficiënter en schoner wegvervoer, een verschuiving van wegvervoer naar minder milieubelastende vervoersmodaliteiten (spoor, binnenvaart, short sea), alsmede een verbetering van de bereikbaarheid van economische centra voor het goederenvervoer over de weg. Daarbij heeft het rijk ingezet op ondersteunend en stimulerend beleid. Het bedrijfsleven

⁴ De investeringsimpuls bestaat voor 4,25 mld.gld. uit projecten in de sfeer van verkeer en vervoer, bodemsanering (500 mln. gld.) en kennisinfrastructuur (250 mln. gld.). Via de verhouding 85%, 10% en 5% zijn de toezeggingen van € 2.071,5 over de thema's verdeeld. Vaststelling begroting FES voor het jaar 1996, Tweede Kamer, 1995-1996, 24400, hoofdstuk E, nr. 2. Bij de toezeggingen van 16.08.94 is de prijscompensatie van 20.12.01 toegevoegd. Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7 en 8. Het totale bedrag aan FES-toezeggingen is € 2.079,6; hiervan is 85% is (€ 1.767,7) toegedeeld aan bereikbaarheid.

dient vooral ook zelf door technische innovaties, vernieuwing van logistieke concepten en efficiëntieverbetering een bijdrage te leveren aan de bereikbaarheid.

Naast de middelen uit het Infrastructuurfonds is uit het FES voor SWAB en TIB in totaal 1,2 miljard euro (inclusief prijscompensatie) beschikbaar gesteld. Dit bedrag is ultimo 2000 uitgeput. Voor nog lopende (SWAB)-planstudieprojecten zijn geen FES-middelen meer beschikbaar.

Bij Najaarsnota 1999 is ter vermindering van het destijds bestaande tekort in het FES ultimo 2010 besloten € 45,4 miljoen van deze uitgaven niet meer uit het FES te financieren, maar ten laste van de algemene middelen te brengen. Het totaal binnen het FES geraamde bedrag van € 549,3 miljoen (inclusief prijsbijstelling) was ultimo 2000 helemaal besteed, waarmee dit project binnen het FES is afgesloten.⁵

De FES-toezeggingen ten behoeve van Samen Werken aan Bereikbaarheid (€ 549,3 miljoen) komen bijna volledig ten goede aan het westen van het land.⁶

2.6 Impulsbrief

Om vertragingen te voorkomen, heeft het kabinet in 1998 besloten om vervroegd een deel van de gereserveerde FES-middelen in te zetten voor bereikbaarheidsmaatregelen. Hierbij stond het oplossen van knelpunten in de bereikbaarheid van de mainports en de ontsluiting van een aantal VINEX-locaties centraal. Naast de middelen uit het Infrastructuurfonds is uit het FES tot en met 2007 € 888 miljoen beschikbaar gesteld; waarvan eind 2004 € 761 miljoen was uitgeput.

De concrete uitwerking van het pakket maatregelen vindt plaats via de Interdepartementale Commissie Economisch Structuurbeleid (ICES), later geheten de Interdepartementale Commissie Ruimtelijke Economie (ICRE). De onderzoekers hebben in het kader van de quick scan niet kunnen achterhalen op welke wijze de projecten regionaal toegedeeld kunnen worden.⁷ Om deze reden is de impuls volledig toebedeeld aan 'bovenregionaal'.

2.7 Investeringsimpuls Regeerakkoord

De bereikbaarheidsmaatregelen uit het Regeerakkoord 1998 zijn grotendeels een intensivering van het beleid uit de voorgaande impulsen. Wel komt het accent meer te liggen op het stadsgewestelijk openbaar vervoer en de vitalisering van steden. De investeringsimpuls is opgenomen in het zogenaamde 'betonnen MIT'. Dit is een bestuurlijk

⁵ Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2002, Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002.

⁶ Het totaal aan FES-toezeggingen ten behoeve van SWAB bestaat uit + € 592,2 (12.01.99), -/€ 45,4 (21.12.99) en de prijscompensatie van + € 2,5 (21.02.01). Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8.

⁷ Vaststelling van de begrotingsstaten van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2003, Tweede Kamer, 2002-2003, 28 600 D, nr. 2, blz. 5. Zie ook de vaststelling van de begrotingsstaten van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2004, blz. 4.

gedragen, inhoudelijk samenhangend, en tot en met 2010 financieel gedekt, programma van infrastructuurprojecten waarbij het rijk betrokken is. Naast de middelen uit het Infrastructuurfonds is uit het FES tot en met 2010 € 5,49 miljard beschikbaar gesteld, waarvan inmiddels € 932 miljoen is uitgeput. In totaal is een investeringspakket samengesteld van € 30,4 miljard.

Deze middelen konden regionaal toegedeeld worden en vallen bijna volledig toe aan het westen van het land.

2.8 Bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR)

Het Kabinet heeft zich in het licht van het Bereikbaarheidsoffensief Randstad (2001) verplicht tot het realiseren van een snelle treinverbinding (rondje Randstad) tussen de vier grote steden in de Randstad. De middelen en toezeggingen komen volledig ten goede aan de Randstad.

2.9 Enveloppe Mobiliteit

In het Strategisch Akkoord 2002 zijn extra middelen voor mobiliteit en bereikbaarheid uitgetrokken. Het grootste deel van deze middelen (60%, zijnde € 1.476 mln. tot en met 2010) is in het FES gereserveerd. De middelen zijn toegezegd aan het ministerie van V&W voor de uitvoering van het Fileplan ZSM (Zichtbaar, Slim en Meetbaar, 2003).

De uitvoering van het Fileplan Zichtbaar, Slim, Meetbaar heeft als doel voor 2007 een capaciteitsvergroting van de rijkswegen door de aanleg van 150 kilometer spitsstroken en 160 kilometer plusstroken. Het doel van het Fileplan ZSM is een vermindering van de filezwaarte met minimaal dertig procent op plaatsen waar projecten als spitsstroken zijn uitgevoerd.

Een groot deel (73%) van de projecten – uitgedrukt in budgettair beslag – maakt onderdeel uit van het Bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR). Er zijn twee benaderingen mogelijk. De eerste benadering is om al deze middelen toe te wijzen aan de Randstad omdat het doel is om de bereikbaarheid van de Randstad te verbeteren (73% van € 1,2 miljard). Een tweede benadering is om de middelen voor het offensief toe te delen aan de regio's (West, Oost en Zuid) waar de feitelijke investeringen plaatsvinden. De tweede benadering gaat uit van de veronderstelling dat deze regio's – naar rato van de investeringen in de regio – profiteren van de verbeterde verbinding met de Randstad. IOO heeft ervoor gekozen om de tweede benadering te volgen.⁸

2.10 Betuwelijn

Begin 2007 wordt de Betuwelijn opgeleverd. Direct vanaf de start kunnen tien goederentreinen per uur over het traject rijden in beide richtingen. In zijn totaliteit kunnen vierhonderdtachtig treinen per

⁸ Bij de toerekening van de Betuwe spoorwegverbinding kiezen we juist voor een volledige toerekening aan het westelijk landsdeel, omdat er in feite sprake is van een achterlandverbinding voor het Rotterdamse havengebied.

dag gebruik maken van de Betuwelijn. In de praktijk zullen in het begin ongeveer honderdvijftig treinen per dag rijden. Volgens de promotoren van de lijn zullen niet alleen de vervoerders en verladers van de nieuwe spoorlijn profiteren maar de hele Nederlandse economie. Omdat de concurrentiepositie van de Rotterdamse haven verstrekt wordt, wordt de positie van Nederland als transport- en distributieland versterkt. De haven Amsterdam, havenbedrijf Rotterdam en Prorail zijn bereid de gezamenlijk exploitatie van de Betuweroute op te pakken.

Omdat vooral de haven van Rotterdam en de havengebonden bedrijvigheid in Rijnmond profiteert van de Betuwelijn is deze investering toegerekend aan het westen van het land.⁹

2.11 HSL-zuid

Bij de HSL-Zuid is er zowel op het gebied van infrastructuur (infra-provider) als op het gebied van het vervoer sprake van een PPS-aanpak. In het Infraprovidercontract wordt het beschikbaar zijn van de nieuwe HSL-infra voor spoorvervoer en spoorgebruik tot 2030 geregeld. De private partij investeert en houdt de bovenbouw (rails, beveiliging, bovenleidingen, etc) in stand. Aan de HSL-lijn zijn vier stations gevestigd: Schiphol, Den Haag Centraal, Rotterdam Centraal en Breda. Op vijf locaties langs de HSL-Zuid sluit het HSL-spoor aan op bestaand spoor: Hoofddorp, Rotterdam-West, Rotterdam-Lombardijen, Zevenbergschenhoek en Breda.

De investeringen voor de HSL-lijn Zuid uit FES zijn aan de regio's toegeedeeld naar rato van de tracélengte over het grondgebied. De totale tracélengte is 125 kilometer, waarvan ongeveer eenderde deel over niet-Randstedelijk grondgebied.¹⁰

2.12 Samenvatting bereikbaarheid

De FES-middelen voor bereikbaarheid zijn voor 86% toegeedeeld aan het westen van het land, voor 11% aan het zuiden, 3% aan het oosten en voor 6% 'bovenregionaal'. Het aandeel van het noorden is nihil en voor het oosten verwaarloosbaar (tabel 2.2).

⁹ Het totaal aan FES-toezeggingen ten behoeve van de Betuweroute bestaat uit € 43,6 mln. (16.02.96), € 315,4 mln. (12.01.99) en de Betuweroutebevestiging 2003 van € 286,9 mln. (16.12.03). Daarnaast staat in het overzicht van toezeggingen nog een bedrag van € 1.832,8 mln. (20.12.96) voor zowel Betuweroute als Hogesnelheidslijn. Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8 en 9.

¹⁰ Het totaal aan FES-toezeggingen ten behoeve van de Hogesnelheidslijn bestaat uit € 7,7 mln. (22.01.96), € 23,6 mln. (12.01.99), € 172,4 mln. (19.12.00), € 375,7 mln. (2.11.01) en de HSL-zuid bevestiging 2003 van € 430,9 (16.12.03). Daarnaast staat in het overzicht van toezeggingen nog een bedrag van € 1.832,8 voor zowel Betuweroute als Hogesnelheidslijn. Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8 en 9.

Tabel 2.2 Regionale verdeling FES-toezeggingen 1994-2005 voor bereikbaarheid (€ x mln.)

Aan	Voor projecten	toezegging	West	Noord	Zuid	Oost	Boven regionaal
VenW	Verkeer en vervoer (€ 2.079,6 verdeeld, 16.08.94)	1.767,7	972,2	53,0	512,6	229,8	
VenW	Samen Werken Aan Bereikbaarheid (SWAB)	549,3	545,7			3,6	
VenW	Betuweroute (BR)	645,9	645,9				
VenW	Betuweroute en Hogesnelheidslijn	1.832,8	1.832,8				
VenW	Hogesnelheidslijn (HSL)	1.010,3	676,9		333,4		
VenW	Doorloop na 1998 van verkeer en vervoer projecten uit Investeringsimpuls 1994	830,4	547,4		283,0		
VenW	Impuls ruimtelijk economische structuur	873,3	862,1			11,2	
VenW	Ondergronds Logistiek Systeem (OLS)	4,1	4,1				
VenW	Expertisenetwerk Meervoudig Ruimtegebruik (EMR)	15,9					15,9
VenW	Verkeer & Vervoer, Impuls 1998 bevestiging 2003	604,5					604,5
VenW	Enveloppe Mobiliteit (Strategisch Akkoord 2002)	1.476,0	1.466,2			9,8	
VenW	Bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR)	1.012,3	1.012,3				
VenW	Bereikbaarheidsimpuls 1998	148,8	148,8				
VROM	Impuls ruimtelijk economische structuur, ontsluiting Vinex-locatie Deventer – Colmschate Noord	11,3					11,3
Totaal		10.782,6	8.714,4	53,0	1129,0	265,7	620,4

Bron: Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7, 8 en 9; bewerking IOO

De regionale verdeling van de FES-middelen over het thema bereikbaarheid is geheel anders dan de verdeling van de bevolking over de landsdelen (tabel 2.3).

Tabel 2.3 Regionale verdeling van de FES-middelen voor bereikbaarheid (excl. bovenregionaal) en van de bevolking in procenten

Landsdelen	FES-middelen voor bereikbaarheid	Bevolking
West	86	47
Noord	-	10
Zuid	11	22
Oost	3	21
Totaal in procenten	100	100

Bron: Tabel 2.2. en Centraal Bureau voor de Statistiek, bevolking op 1 januari 2005. Door afrondingen kan het totaal niet optellen tot 100 procent

3 Vitaliteit Steden

Het investeringsthema Vitaliteit Steden heeft als doelstelling de economische structuur in de steden te versterken en de leefbaarheid in de steden te vergroten. Vitaliteit Steden behelst de volgende onderdelen:

- herstructurering bedrijfstreinen (EZ),
- natuur, milieu en stedelijke ontwikkeling (EZ),
- bodemsanering (VenW en VROM),
- stadseconomie (EZ),
- sleutelprojecten (VROM),
- monumentenzorg (OCW, VROM),
- stadsvernieuwing en lokale milieuhinder (VROM),
- Fonds leefbaarheid (BZK),
- BIRK (VROM).

Niet alle onderdelen zijn precies te herleiden en te koppelen aan de FES-toezeggingen (tabel 3.1).

Tabel 3.1 FES-toezeggingen 1994-2005: vitaliteit (€ x mln.)

Specificatie van toezeggingen (vitaliteit)		Bedrag x € mln.
Aan	Voor projecten	toezeggingen
EZ	Herstructurering bedrijventerreinen	47,7
VenW	Bodemsanering (€ 2.079,6 verdeeld, 16.08.94)	208,0
VROM	Bodemsanering	137,3
VROM	Stichting Kennisontwikkeling en Kennistransfer Bodem (SKB)	15,9
VROM	Nieuwe Sleutelprojecten (NSP)	339,9
VROM	Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)	172,0
VROM	Nationaal Initiatief voor Duurzame Ontwikkeling (NIDO)	12,7
TOTAAL		933,5

Bron: Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7, 8 en 9; bewerking IOO

Enkele belangrijke budgetlijnen uit het overzicht van de FES-toezeggingen worden hier verder toegelicht.

3.1 Herstructurering bedrijfstreinen

Voor de verdeling van de FES-impuls herstructurering bedrijventerreinen is gebruikt gemaakt van de subsidieverdeling van de Tender investeringsprogramma's provincies (TIPP). De provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant, Utrecht, Zeeland en Limburg hebben elk 15 miljoen gulden (€ 6,8 miljoen) subsidie gekregen voor de ontwikkeling en herstructurering van bedrijventerreinen. Gezamenlijk ontvangen deze provincies 75 miljoen gulden (€ 34,03 miljoen).¹¹

¹¹ Website ministerie van Economische Zaken

Deze verdeling is gebruikt om de toezegging herstructurering bedrijventerreinen met FES-middelen (€ 47,7 miljoen) over het westen (drie provincies) en over het zuiden (twee provincies) te verdelen.¹²

3.2 Natuur, milieu en stedelijke ontwikkeling

In de enveloppe Natuur, milieu en stedelijke ontwikkeling (2001) staat de tijdige beschikbaarheid van voldoende bedrijventerreinen van de juiste kwaliteit centraal. Met betrekking tot deze doelstelling heeft het Ministerie van Economische Zaken achtereenvolgens twee subsidieregelingen ingesteld:

- in 1996 de subsidieregeling STIREA, als opvolger van het Besluit uitkeringen bedrijfsomgeving stedelijke knooppunten;
- In 2001 de subsidieregeling TIPP, als opvolger van STIREA.

Vanaf 1996 tot en met 1999 konden projecten voor STIREA ingediend worden welke door een commissie werden beoordeeld. Bij een positief advies is een subsidie toegezegd van maximaal € 3,4 miljoen per project. Voor de G4 is een afzonderlijk beleid gevolgd. In het kader van het Grotestedenbeleid zijn voor de vier grote steden integrale beleidsprogramma's opgesteld waarvoor een afzonderlijk bedrag beschikbaar is gesteld. De projecten kunnen bestaan uit het herstructureren en/of het ontwikkelen van een bedrijventerrein.

Uit de evaluatie van de TIPP subsidieregeling, blijkt dat de provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland, Utrecht en Limburg de meeste voorstellen gehonoreerd hebben gekregen. De provincie Friesland heeft geen gehonoreerde voorstellen. De provincies Drenthe en Flevoland hebben geen investeringsprogramma's ingediend. De provincie Drenthe heeft bewust geen investeringsvoorstellen ingediend, naar eigen zeggen vanwege de hoge kosten die gemaakt moesten worden en de lage kans op succes. De provincie Flevoland heeft naar eigen zeggen (nog) niet te maken met herstructureringsproblematiek. Het totale TIPP-budget voor vier jaar bedroeg 136 miljoen euro. Per investeringsprogramma is maximaal 6,8 miljoen euro toegekend. Op basis van de toegekende projectaanvragen is voor de regionale verdeling van de FES-toezeggingen voor de herstructurering van bedrijventerrein de verdeling gevolgd 60% voor het westen (Utrecht, Zuid-Holland en Zeeland) en 40% voor het zuiden (Noord-Brabant en Limburg).¹³

3.3 Bodemsanering in VINEX-locaties

Bij het programma Bodemsanering in VINEX-locaties (1994) staat de ondersteuning van het verstedelijkingsbeleid, zoals dat in VINEX-kader is opgezet, centraal. Bodemverontreiniging kan, veelal door

¹² Het totaal aan FES-toezeggingen ten behoeve van de herstructurering bedrijventerreinen bestaat uit € 47,4 mln. (2.11.01) en € 0,3 mln. (30.01.03) prijscompensatie tranche 2002 Milieu en stedelijke ontwikkeling (Bedrijventerreinen). Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8.

¹³ Bron: Evaluatie van de beleidsinstrumenten voor bedrijfsterreinen: STIREA, TIPP DBT, eindrapport, Berenschot 2004.

een gebrek aan financiële middelen, voor een ernstige belemmering van de bouw van nieuwe woningen in Vinex-locaties zorgen. In de VINEX uitvoeringsconvenanten zijn derhalve afspraken gemaakt over de financiering van de bodemsanering. Sinds 1995 zijn jaarlijks aan provincies en een aantal grote gemeenten (de bevoegde overheden bodemsanering) middelen ter beschikking gesteld. Derden zijn zoveel mogelijk betrokken bij de financiering. Hetzij omdat deze derden een betrokkenheid hebben bij de veroorzaking van de verontreiniging, hetzij omdat zij een belang hebben bij de ontwikkeling van de desbetreffende locatie. Voor de bodemsanering in Vinex-locaties was vanuit het FES een bedrag beschikbaar van 136 miljoen euro. In 2004 is het laatste deel daarvan uitgeput. De schatting is dat daarnaast de afgelopen tien jaar gemiddeld € 50 miljoen per jaar vanuit de reguliere bodemsaneringsmiddelen in VINEX-locaties is geïnvesteerd. Vanaf 2005 zijn geen FES-middelen meer beschikbaar voor bodemsanering in Vinex/Vinac-gebieden. Dat betekent niet dat er geen opgave ten aanzien van bodemsanering meer is. De bodemsanering in deze gebieden zal echter in de komende periode gefinancierd moeten worden uit de reguliere middelen.

De FES-toezeggingen voor de bodemsanering in VINEX-locaties en deels in spoorwegemplacements zijn volledig toegedeeld aan het Westen. De grote post toezeggingen in de eerste FES-tranche, waarbinnen ook middelen zijn bestemd voor bodemsanering, is voor tien procent toegedeeld aan de bodemsanering in VINEX-locaties.¹⁴

3.4 Stadseconomie

Bij Stadseconomie (1998) staat het bereiken van de volgende doelstellingen in de G30 centraal: de realisatie van voldoende en geschikte werklocaties, het stimuleren van lokaal kansrijke sectoren en clusters en het verbeteren van het lokale ondernemingsklimaat. Hiervoor zijn met de G30 gemeenten afspraken gemaakt in convenanten over uit te voeren activiteiten die zijn benoemd in de goedgekeurde Meerjaren OntwikkelingsProgramma's (2000–2004, 2005–2009) waarbij per stad een subsidie wordt toegezegd.

In het Regeerakkoord 1998 is tot 2010 in totaal ruim 326 miljoen euro opgenomen. Voor de periode 2000–2004 is in de convenanten in totaal ruim 164 miljoen euro vastgelegd, waarvan ongeveer 67% voor fysieke en 33% voor niet-fysieke economie.

Voor de periode 2005–2009 zal dit in totaal ruim 162 miljoen euro zijn, waarvan ongeveer:

- 60 miljoen euro voor herstructurering bedrijventerreinen,
- 21 miljoen euro voor innovatie,
- 20 miljoen euro voor toerisme,

¹⁴ De investeringsimpuls bestaat voor 4,25 mld.gld. uit projecten in de sfeer van verkeer en vervoer, bodemsanering (500 mln. gld.) en kennisinfrastructuur (250 mln. gld.). Via de verhouding 85%, 10% en 5% zijn de toezeggingen van € 2.071,5 over de thema's verdeeld. Vaststelling begroting FES voor het jaar 1996, Tweede Kamer, 1995-1996, 24400, hoofdstuk E, nr. 2. Bij de toezeggingen van 16.08.94 is de prijscompensatie van 20.12.01 toegevoegd. Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7 en 8. Het totale bedrag aan FES-toezeggingen is € 2.079,6; hiervan is 10% is (€ 208,0 mln.) toegedeeld aan bodemsanering.

– 24 miljoen euro voor starters.

Het overige deel zal worden verdeeld over de thema's; veilig ondernemen, breedband, dienstverlening, bereikbaarheid, mismatch arbeidsmarkt, administratieve lasten en enkele open doelstellingen.

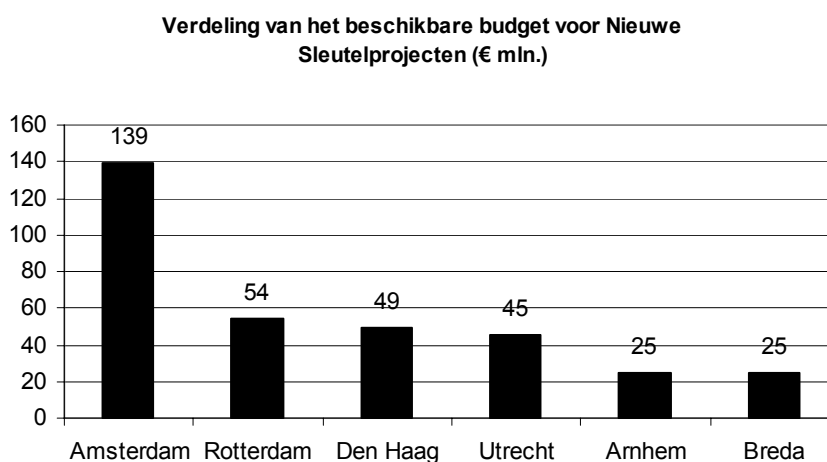
Omdat het thema 'stadseconomie' niet goed is te herleiden tot de FES-toezeggingen is aan de regionale verdeling verder geen aandacht besteed in de quick scan.

3.5 Nieuwe Sleutelprojecten

De Nieuwe Sleutelprojecten (NSP) uit 1998 zijn gericht op de integrale ontwikkeling van de beoogde stationslocaties voor hoge snelheidstreinen (HST) tot hoogwaardige, multimodale vervoersknooppunten en tot toplocaties voor wonen, werken en voorzieningen.

Binnen het MIT 2004 is € 604 miljoen gereserveerd voor investeringen in de stations van de Nieuwe Sleutelprojecten en uit het FES is € 245 miljoen beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn bedoeld voor verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van de stedelijke omgeving. Zoals omschreven in onderstaande figuur 3.1 is dit bedrag in 2000 indicatief verdeeld over de zes projecten.

Figuur 3.1 Verdeling budget voor Nieuwe Sleutelprojecten (€ mln.)

Sinds 2000 heeft het Rijk voor de Nieuwe Sleutelprojecten ruim € 1,4 miljard gereserveerd. De financiële middelen zijn afkomstig uit het Fonds economische structuurversterking (FES) en het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT). Het FES-geld is bedoeld voor de ruimtelijke kwaliteit van de stedelijke omgeving. Het MIT-geld is bestemd voor de (basis)stations en infrastructuur van de Nieuwe Sleutelprojecten. De toezeggingen voor de Nieuwe Sleutelprojecten zijn toegedeeld aan de relevante landsdelen.

3.6 Monumentenzorg

Bij Monumentenzorg (1998) staat de instandhouding van de cultuur-historische waarde van het nationale erfgoed door de restauratie van (grote) monumenten centraal. Investeren in monumenten draagt bij aan stedelijke vernieuwing en aan de vitaliteit van steden, bevordert het vestigingsklimaat en geeft een impuls aan toeristische functies.

Monumentenzorg bestaat uit twee onderdelen:

- monumenten in rijksbezit (VROM),
- monumenten niet in rijksbezit (OCW).

Monumenten in rijksbezit (VROM)

In het Regeerakkoord 1998 is voor de periode 1999–2010 voor de monumenten in rijksbezit ongeveer 49,9 miljoen euro opgenomen. Tot en met 2004 is hiervan 23,2 miljoen euro uitgeput. Qua samenstelling lag de verhouding binnen dit begrotingsartikel tussen de middelen afkomstig van het Regeerakkoord en de reguliere middelen op respectievelijk circa 60% en 40%.

Monumenten niet in rijksbezit (OCW)

Voor monumenten die niet in Rijksbezit zijn, is in het Regeerakkoord 1998 in totaal ruim 245 miljoen euro beschikbaar gesteld. De middelen zijn toegevoegd aan de volgende regelingen:

- de subsidieregeling BRRM voor restauraties van rijksmonumenten (132 miljoen euro),
- De Kanjerregeling als subsidieregeling voor zeer grote restauraties (45 miljoen euro),
- Het Revolving Fund van het Nationale Restauratiefonds ten behoeve van de financiering van restauraties van woonhuismonumenten (68 miljoen euro).

Omdat de ‘monumentenimpuls’ niet goed is te herleiden tot de FES-toezeggingen is aan de regionale verdeling verder geen aandacht besteed in de quick scan.

3.7 Stedelijke vernieuwing en lokale milieuhinder

Bij Stedelijke vernieuwing en lokale milieuhinder (1998) staat het creëren van een aantrekkelijk woon- en werkklimaat centraal. Hiervoor zijn net als bij stadseconomie in het kader van het Grote Steden Beleid met de G30 afspraken gemaakt in convenanten. Deze convenanten hebben een looptijd van vijf jaar (2005–2009). De maatregelen hebben een voorwaardenscheppend of flankerend karakter ten aanzien van de stedelijke problematiek. Het gaat hier niet om een scherp afgebakend project maar om toevoeging aan programmafinanciering. Elke gemeente heeft zijn eigen programma naar zijn eigen behoefte ingevuld op basis van de totaal beschikbaar gestelde middelen. In het Regeerakkoord 1998 is tot en met 2010 in totaal ruim € 1,1 miljard gereserveerd. Daarvan gaat ruim € 81 miljoen naar lokale milieuhinder. In totaal is op dit moment € 546 miljoen uitgeput.

De investeringen in stedelijke vernieuwing en lokale milieuhinder zijn niet te herleiden tot de FES-toezeggingen of vallen buiten de beschouwde tijdsperiode.

3.8 Fonds Leefbaarheid

Bij het Fonds Leefbaarheid (1998) staat het verbeteren van de leefbaarheid en de veiligheid van de leefomgeving centraal. Hiervoor zijn wederom in het kader van het Grote Steden Beleid met de G30 afspraken gemaakt in convenanten voor de periode 2000–2004 en 2005–2009. Voor de periode 2005–2009 maken de middelen deel uit van de BDU Sociaal, integratie en veiligheid. In het Regeerakkoord 1998 is tot 2010 in totaal ruim 217 miljoen euro opgenomen. Hier van is tot en met 2004 ongeveer 88 miljoen euro uitgeput.

Ook het Fonds Leefbaarheid is niet te herleiden tot de rubricering van de FES-toezeggingen (tabel 3.1). Aan de regionale verdeling is verder geen aandacht besteed.

3.9 Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit

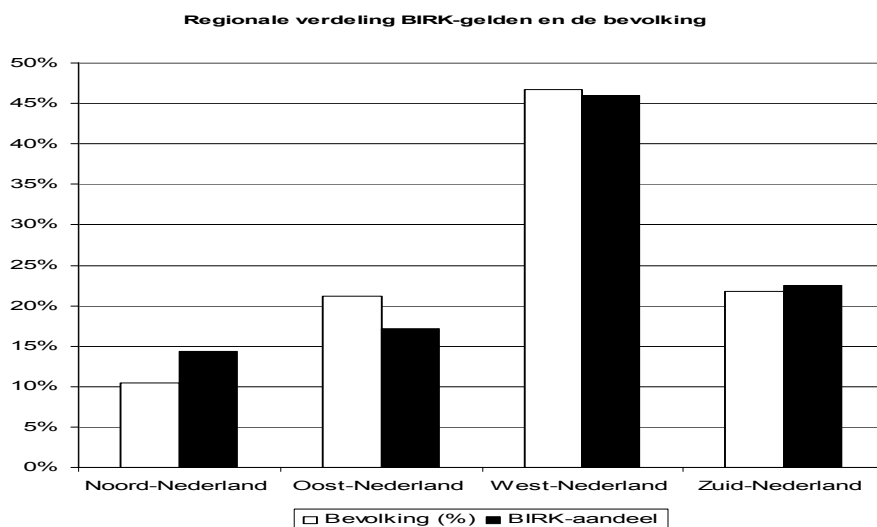
Het Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (2001) is bedoeld ter ondersteuning van projecten op het gebied van sanering van ongewenste ruimtelijke bestemmingen, externe veiligheidsprojecten en ruimtelijke kwaliteitsprojecten rond de aanleg van infrastructuur.

In de afgelopen periode zijn vanuit BIRK middelen ter beschikking gesteld ten behoeve van bijvoorbeeld de spoortunnel in Delft (€ 75 miljoen), spooreplacement Venlo (€ 5 mln.) en Hart voor Dieren (€ 10,7 mln.). In totaal zijn 27 projectvoorstellen toegelaten tot de uitwerkingsfase van BIRK met een gezamenlijk budget van ruim € 342 miljoen. Vier van de projecten zijn uitgevoerd in Noord-Nederland. De gezamenlijke waarde van deze projecten is ruim € 49 miljoen, oftewel 14 procent van het totale gecommitteerde BIRK-budget. De FES-toezeggingen ten behoeve van BIRK zijn toegedeeld aan de vier landsdelen.¹⁵ Voor Noord-Nederland zijn de FES-toezeggingen ten behoeve van de BIRK-projecten € 24,8 miljoen.

De relatie tussen de bestede BIRK-gelden en het inwoneraantal per regio vertoont een evenwichtig beeld. Noordelijk Nederland profiteert verhoudingsgewijs het meest van deze gelden.

¹⁵ De toezeggingen bestaan uit tien posten: € 14,4 mln. (17.01.02), € 4,1 mln. prijscompensatie (30.01.03), -/ € 35,6 mln. VROM ombuiging via gereserveerde BIRK-middelen (11.12.03), € 0,6 mln. BIRK project Hasco (9.1.04), € 1,0 mln. BIRK project Bommelerwaard, € 14,4 mln. BIRK-project Renkumse beek (9.1.04), € 4,0 mln. BIRK-project Zaltbommel (3.6.04), € 69,9 mln. (17.12.04), € 55,2 (17.12.04) en € 44,0 mln. (17.01.05) voor meerdere BIRK-projecten. (17.12.04). Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 9.

Figuur 3.2 Regionale verdeling van het budget voor Nieuwe Sleutelprojecten en de bevolking

3.10 Samenvatting vitale steden

De FES-middelen voor vitale steden zijn voor 80% toegedeeld aan het westen van het land, voor 3% aan het noorden, voor 9% aan het zuiden en voor 6% aan het oosten. Drie procent van de toezeggingen voor het thema vitale steden is als 'bovenregionaal' aangemerkt (tabel 3.2).

Tabel 3.2 Regionale verdeling FES-toezeggingen 1994-2005 voor vitale steden (€ x mln.)

Specificatie van toezeggingen (vitaliteit)		Bedrag x € mln.	West	Noord	Zuid	Oost	Bovenregionaal	Totaal	
Aan	Voor projecten	toezeggingen							
EZ	Herstructurering bedrijventerreinen	47,7	28,6		19,1			47,7	
VenW	Bodemsanering (€2.079,6 verdeeld, 16.08.94)	208,0	208,0					208,0	
VROM	Bodemsanering	137,3	137,3					137,3	
VROM	Stichting Kennisontwikkeling en Kennistransfer Bodem (SKB)	15,9					15,9	15,9	
VROM	Nieuwe Sleutelprojecten (NSP)	339,9	289,5		25,2	25,2		339,9	
VROM	Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)	172,0	79,1	24,8	38,8	29,4		172,0	
VROM	Nationaal Initiatief voor Duurzame Ontwikkeling (NDO)	12,7					12,7	12,7	
TOTAAL		933,5	742,5	24,8	83,0	54,6	28,6	933,5	

Bron: Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7, 8 en 9; bewerking IOO

De regionale verdeling van de FES-middelen over het thema vitale steden is anders dan de verdeling van de bevolking over de landsdelen (tabel 3.3).

Tabel 3.3 Regionale verdeling van de FES-middelen voor vitale steden (excl. bovenregionaal) en van de bevolking in procenten

Landsdelen	FES-middelen voor vitale steden	Bevolking
West	82	47
Noord	3	10
Zuid	9	22
Oost	6	21
Totaal in procenten	100	100

Bron: Tabel 3.2 en Centraal Bureau voor de Statistiek, bevolking op 1 januari 2005.

4 Milieu

Bij het investeringsthema milieu is sprake van een tweetal uiteenlopende programma's:

- Milieutechnologie (EZ, VROM),
- Overige NMP3-opties (VROM).

De thema's zijn niet allemaal exact te herleiden tot de FES-toezeggingen. De volgende FES-toezeggingen zijn toegerekend aan het thema milieu. De omvang van dit thema is relatief beperkt (tabel 4.1).

Tabel 4.1 FES-toezeggingen 1994-2005: milieu (€ x mln.)

Specificatie van toezeggingsbrieven (milieu)		Bedrag x € mln.
Aan	Voor projecten	toezeggingen
EZ	Economie Ecologie en Technologie (EET)	18,2
VROM	Programma Milieutechnologie (ProMT)	26,4
Totaal		44,6

Bron: Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7, 8 en 9; bewerking IOO

4.1 Milieutechnologie

De doelstelling bij milieutechnologie (1998) is het bevorderen van samenwerking tussen bedrijven en publieke kennisinstellingen bij de ontwikkeling en toepassing van milieugerichte innovaties in het bedrijfsleven. Milieutechnologie bestaat uit twee onderdelen:

- IS-regeling (EZ),
- ProMT-regeling (VROM).

IS-regeling

Het Besluit Innovatiesubsidie Samenwerkingsprojecten (IS-regeling) is op 1 januari 2004 in werking getreden en vervangt een aantal oude R&D regelingen waaronder de EET-regeling. Bij de IS-regeling staat de nationale en internationale samenwerking tussen bedrijven en publieke kennisinstellingen en bedrijven onderling centraal. Bedrijven kunnen in het kader van de IS-regeling een subsidieaanvraag indienen voor R&D-samenwerkingsprojecten. De IS-regeling is een tenderregeling waarbij de ingediende projectvoorstellen door een adviescommissie worden beoordeeld en gerangschikt op basis van vier gelijkwaardige criteria: technologische innovatie, economisch perspectief, samenwerking en duurzaamheid. Het beschikbare subsidiebedrag wordt verdeeld in volgorde van rangschikking van de aanvragen. Alleen de beste projectvoorstellen krijgen subsidie. De maximale subsidie voor een samenwerkingsproject bedraagt 2 miljoen euro.

Binnen de IS-regeling is daarnaast ook nog een subsidie beschikbaar voor haalbaarheidsstudies. Deze mogelijkheid is bedoeld voor het MKB om de haalbaarheid te kunnen onderzoeken van een R&D-

samenwerkingsproject. Aanvragen voor deze projecten worden op volgorde van binnenkomst in behandeling genomen. Hierbij geldt het selectieprincipe 'wie het eerst komt, het eerst maalt'. Er is dus geen tender. De maximale subsidie voor een haalbaarheidsstudie bedraagt € 50.000. In totaal is voor deze regeling jaarlijks tot 2008 ongeveer € 95 miljoen uit FES-middelen beschikbaar.

De projecten kunnen niet regionaal verdeeld worden of een regionale verdeling is niet betekenisvol vanwege de tenderprocedure.

ProMT-regeling

Bij het Programma Milieu & Technologie (ProMT-regeling) staat de concrete toepassing van milieugerichte innovaties (processen, producten en diensten) in het bedrijfsleven, en dan met name het midden- en kleinbedrijf, centraal. Het programma kent de volgende twee onderdelen:

- subsidies voor demonstratieprojecten en marktintroductieprojecten;
- kennisoverdracht en netwerkvorming.

Voor het programma is tot en met 2006 in totaal € 26,4 miljoen beschikbaar gesteld uit het FES.¹⁶ Hiervan is tot en met 2004 ruim € 10 miljoen uitgeput. Daarnaast wordt uit reguliere middelen jaarlijks ongeveer € 3,4 miljoen uitgegeven. De uitvoering van het programma kan verdeeld worden in drie perioden.

De evaluatie van de regeling leert dat er in de periode 1997-2003 uit het beschikbare subsidiebudget 360 afgeronde projecten gerealiseerd zijn. De populariteit van de regeling blijkt uit het feit dat het beschikbare budget 2,5 keer overvraagd is. Omdat er sprake is van cofinanciering (75%) heeft de regeling een totale omvang van € 100 miljoen innovatie-inspanningen opgeleverd binnen de deelnemende bedrijven.

De rapportage biedt geen ingang om de bestede subsidiebedragen naar regio toe te wijzen. De verdeling van de gesubsidieerde projecten naar branche wijst op een belangrijke deelname bedrijven uit de voedings- en genotmiddelenindustrie, metaal- en elektrotechnische industrie, textiel en tapijtindustrie en chemische industrie. In mindere mate wordt er geparticipeerd vanuit de basismetalenindustrie, kunststof- en rubberverwerkende industrie, grafische industrie en papier- en kartonindustrie.

4.2 Sanering waterbodems

Het algemene doel van de Sanering waterbodems (1998) is om een impuls te geven aan de aanpak van verontreinigde waterbodems. Daarbij worden de volgende deelprojecten onderscheiden:

¹⁶ De toezeggingen bestaan uit € 9,1 mln. (21.12.99), € 3,7 mln. (3.03.03) en € 13,6 mln. (16.12.03). Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8 en 9.

- Stort- en verwerkingscapaciteit (voor het uitbreiden van de landelijke bergingscapaciteit voor vervuilde baggerspecie die vrijkomt bij onderhoudsbaggerwerk en saneringen).
- Stimuleringsregeling verwerking baggerspecie (voor het stimuleren van marktwerking voor het verwerken van baggerspecie).
- Baggerplannen bebouwd gebied om enerzijds inzicht te krijgen in de baggeropgave in bebouwd gebied en anderzijds een impuls te geven aan de uitvoering daarvan.¹⁷
- Intensivering sanering waterbodems rijkswateren om het tempo van het saneren van ernstig en urgent verontreinigde waterbodems in rijkswateren te verhogen.
- Programmering sanering regionale wateren om de wijze van programmering van de sanering van ernstig en urgente verontreinigde waterbodems in de regionale wateren te versterken en een impuls te geven aan de uitvoering).

In het Regeerakkoord 1998 is tot en met 2010 ruim 272 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de sanering van waterbodems. Alle middelen zijn vanaf 2002 toegewezen aan concrete projecten.

Omdat de sanering van waterbodems niet goed is te herleiden tot de FES-toezeggingen is aan de regionale verdeling verder geen aandacht besteed in de quick scan.

4.3 Overige NMP3-opties

De overige NMP3-opties (1998) bestaat uit de volgende onderdelen:

- Klimaatbeleid/Reductie broeikasgassen;
- Subsidieregeling sanering loden drinkwaterleidingen;
- Aanvullend stikstofbeleid;
- Nox en geluid.

Van de projecten kon geen duidelijke relatie gelegd worden met de FES-toezeggingen en er is geen regionale verdeling voorgesteld.

4.4 Samenvatting milieu

De FES-middelen voor milieu zijn voor honderd procent toegedeeld aan 'bovenregionaal' (tabel 4.2).

Tabel 4.2 Regionale verdeling FES-toezeggingen 1994-2005 milieu (€ x mln.)

Specificatie van toezeggingen (milieu)		Bedrag x € mln.	West	Noord	Zuid	Oost	Bovenregionaal	Totaal
Aan	Voor projecten	toezeggingen						
EZ	Economie Ecologie en Technologie (EET)	18,2					18,2	18,2
VROM	Programma Milieutechnologie (ProMII)	26,4					26,4	26,4
Totaal		44,6					44,6	44,6

Bron: Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7, 8 en 9; bewerking IOO

¹⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 22004-2005, 25 017, nr. 53.

5 Ruimtedruk en ruimtelijke kwaliteit

Het investeringsthema Ruimtedruk en kwaliteit bestaat uit de volgende projecten/programma's:

- Glastuinbouw (LNV)
- Realisatie EHS (LNV)
- Natte natuur (LNV)
- Agrarisch natuurbeheer (LNV)
- Reconstructie/kwaliteitsimpuls zandgronden (LNV)

Slechts één FES-toezegging, namelijk het ICES/KIS-3 project 'transitie duurzame landbouw' van € 30 miljoen van 18 maart 2004 was te herleiden tot het thema ruimtedruk en ruimtelijke kwaliteit. Dit project is bovenregionaal toegeedeeld en gevoegd bij de ICES-KIS-projecten onder kennis (zie hoofdstuk 6).

Voor een beter begrip van het themaveld 'ruimtedruk en ruimtelijke kwaliteit' worden de projecten en programma's kort beschreven.

5.1 Glastuinbouw

Bij het programma glastuinbouw (1998) staat het oplossen van de ruimteproblemen en de ruimtelijke herstructurering van de glastuinbouw in met name het Westland en Aalsmeer e.o. centraal. Om de herstructurering van deze gebieden mogelijk te maken, is onder meer verplaatsing van bedrijven nodig vanuit de bestaande gebieden. Hier toe heeft het rijk in de Nota Ruimte tien landbouwontwikkelingsgebieden voor de vestiging van glastuinbouw aangewezen.

Uit het Regeerakkoord 1998 is voor Glastuinbouw tot en met 2010 in totaal ruim € 113,4 miljoen beschikbaar gesteld. De Stidug-regeling is tot op heden twee keer opengesteld, eenmaal in 2000 en eenmaal in 2003. Zowel bij de eerste openstelling als bij de tweede is aan drie locaties een subsidie toegekend, voor een totaalbedrag van bijna 51 miljoen euro.

5.2 Realisatie Ecologische Hoofdstructuur

De doelstelling van Realisatie Ecologische Hoofdstructuur (1998) is een tijdige realisatie van de beleidsdoelstellingen voor de grondverwerving voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In het kader van de uitgavenintensivering voor de EHS heeft het kabinet Balkenende II afgesproken dat de grondverwerving voor de EHS in 2015 moet worden afgerond. De aangekochte gronden worden, na verwerving en eventuele ruiling, doorgeleverd aan de eindbeheerder. In verreweg de meeste gevallen zijn dat de terreinbeherende organisaties Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen. Uit het Regeerakkoord 1998 is hiervoor tot en met 2010 € 444 miljoen beschikbaar gesteld.

5.3 Natte Natuur

De doelstelling van Natte Natuur (1998) is het creëren van een voor Nederland kenmerkende en hoog gewaardeerde natuur met recreatiemogelijkheden rond de steden.

Uit het Regeerakkoord 1998 is tot en met 2010 ruim 343 miljoen euro beschikbaar, dit bedrag is verdeeld over de volgende deelprojecten:

- Noord Nederland: realisatie beekherstel, herstel natte oeverlanden in Groningen, Friesland en Drente en Friese IJsselmeerkust projecten (16 miljoen euro),
- IJsselmeer: 3.000 ha natte natuur in het IJsselmeergebied te realiseren door inrichting (deelbudget 78 miljoen euro),
- Deltanatuur: 3.000 ha voornamelijk buitendijkse natuur in het Zuid-Hollandse Deltagebied te realiseren door grondverwerving en inrichting (141 miljoen euro),
- Versnelling van het programma (ecologisch) herstel en inrichting rijkswateren: bijdrage uitvoering Haringvliet Kier en Doorlaatmiddel Veerse Meer, optrekbaar maken van Maas en Rijn voor trekvisserij en realiseren natuurvriendelijke oevers (98 miljoen euro),
- Zandmaas II (25 miljoen euro).

5.4 Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Bij Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (1998) staat de aanleg, het herstel en behoud van natuur en landschap centraal, met als doel om het karakteristieke cultuurlandschap als belangrijke drager van woon- en werkmilieu in stand te houden en kwalitatief te verbeteren. Het programma bestaat uit drie onderdelen:

- Landschapsbeheer;
- Cultuurhistorie;
- Groen in en om de stad.

In het Regeerakkoord van 1998 is hiervoor voor de periode 1999–2010 in totaal 77 miljoen euro opgenomen.

5.5 Reconstructie/Kwaliteitsimpuls zandgronden

Reconstructie/kwaliteitsimpuls zandgronden (1998) heeft als doel het bevorderen van een goede ruimtelijke structuur van de concentratiegebieden in Zuiden Oost-Nederland.

In het Regeerakkoord 1998 is hiervoor tot en met 2010 € 363 miljoen opgenomen.

Deze middelen zijn verdeeld over de volgende regelingen:

- Uitvoering van de Reconstructiewet en pilots reconstructie;
- Regeling Bedrijfsbeëindiging en Verplaatsing Varkenshouderijbedrijven;
- Regeling Beëindiging Veehouderijtakken;
- Herstructurering melkveehouderij.

5.6 Samenvatting ruimtedruk en ruimtelijke kwaliteit

De FES-toezegging en het ICES-KIS-3 project 'transitie duurzame landbouw' uit 2004 van € 30 miljoen kan niet regionaal toegeedeeld worden. Daarom is dit project toegeedeeld aan 'bovenregionaal' en gevoegd bij de ICES-KIS projecten onder het thema 'kennis'.

6 Kennis

In een kenniseconomie wordt de mate waarin welvaart wordt voortgebracht voor een belangrijk deel bepaald door de kwaliteit en productiviteit van onderwijs, wetenschap en technologie. Essentieel daarbij zijn de kwaliteit van de beroepsbevolking, de kwaliteit van en de vernieuwing in het wetenschappelijk onderzoek, maar ook de mate waarin dat onderzoek wordt geabsorbeerd door innoverende ondernemingen in competitieve markten. Het pakket Kennis bestaat uit de volgende onderdelen:

- ICT en Onderwijs(OCW),
- Technocentra (OCW),
- Hubertustunnel (V&W),
- Kennis, Onderzoek en Innovatie (EZ, OCW),
- Kenniswijk (EZ),
- MARIN (meerdere departementen).

Uit de FES-toezeggingen zijn de volgende programma's en investeringen toegerekend aan 'kennis' (tabel 6.1).

Tabel 6.1 FES-toezeggingen 1994-2005: kennis (€ x mln.)

Specificatie van toezeggingen (kennis)		Bedrag x € mln.
Aan	Voor projecten	toezeggingen
EZ	HPCN en NOBIS	27,2
EZ	MARIN	45,4
EZ	Gigaport	64,4
EZ	Kennis, onderzoek en innovatie	238,7
EZ	Regeling Kennis Experimentele Faciliteiten	11,3
EZ	SOS-Regeling	45,4
LNV	Ketennetwerken, Clusters en ICT (KLICT)	13,2
LNV	Agro ketenmanagement	13,6
OCW	Mainport Rotterdam en MIBITON	20,4
OCW	Wetenschap en Technologie Centrum Watergraafsmeer	13,6
OCW	Biomade	6,8
OCW	Kaderregeling Technocentra	45,4
OCW	Delfts Cluster	19,1
OCW	ICT en Onderwijs	491,6
OCW	Kennis, onderzoek en innovatie	119,3
VenW	LWI, transporttechnologie, ondergronds bouwen (€ 2.079,6 verdeeld, 16.08.94)	104,0
VenW	Connekt, Kenniscentrum Verkeer en Vervoer	15,9
VenW	Kenniswijk Eindhoven	45,7
VenW	Hubertustunnel	28,4
OCW	ICES/KIS-3-projecten: onderwijs	248,9
divers	ICES/KIS-3-projecten: overig	551,1
Totaal		2.169,4

Bron: Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7, 8 en 9; bewerking IOO

De belangrijkste onderdelen worden hieronder nader toegelicht.

6.1 ICT en Onderwijs

Bij ICT en Onderwijs (1997) staat een doeltreffend gebruik van Informatie en Communicatie Technologie (ICT) in het Nederlandse onderwijs centraal. ICT en Onderwijs is een structurele voorziening en kent de volgende instrumenten:

- een ICT-vergoeding voor de scholen; de scholen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs en volwasseneneducatie krijgen jaarlijks een lumpsum vergoeding voor hun (onderwijs-) taken.
- Stichtingen Kennisnet en ICT op School; de stichting Kennisnet stelt zich tot doel om de potentie van ICT voor het onderwijs maximaal te benutten (o.a. door aanbod te organiseren en te faciliteren en het aanbieden van content).

Het ministerie subsidieert daarnaast een aantal centrale voorzieningen en projecten in het kader van de toegankelijkheid van content, diensten en ondersteuning. Het programma wordt deels gefinancierd uit de onderwijsbegroting en deels uit het FES. Uit het FES is tot en met 2010 ruim € 467 miljoen beschikbaar gesteld, waarvan circa € 250 miljoen is uitgeput. In totaal is in de periode 1997–2004 ruim € 1,5 miljard geïnvesteerd in ICT en Onderwijs. Het merendeel van deze middelen (circa 80%) is direct toegekend aan de scholen, voor investeringen in hardware en software, en om de voorwaarden te creëren om de apparatuur effectief te benutten. De doelstellingen zijn gedurende de looptijd van het programma aangescherpt. Van de brede introductie van ICT in het onderwijs, via ICT als doel tot, ICT als middel om te leren en om onderwijsvernieuwing en kwaliteitsverbetering vorm te geven.

Het in de overzichtstabel opgenomen vermelde bedrag (491 mln. euro) betreft de investeringen voor 1999 en 2000.¹⁸ Voor de gehele periode 1999–2005 is het bedrag € 1.900 miljoen. In percentage omgerekend is de verdeling van middelen als volgt (tabel 6.2).¹⁹

¹⁸ Het bedrag van € 491,6 mln. aan FES-toezeggingen is opgebouwd uit ICT en Onderwijs van € 467,4 mln. (18.12.00), uit prijscompensatie ICT en Onderwijs (impuls 2001) van € 21 mln. (2.11.01) en uit prijscompensatie tranche 2002 Kennis (ICT en Onderwijs) van € 3,2 mln. (30.01.03).

¹⁹ Subsidieregeling ICT in het onderwijs, Uitleg Gele Katern nr. 26, blz. 37, 2001; Uitleg Gele Katern nr. 25, blz. 8, 2001; OCW (2003) beleidsnota Leren met ICT 2003-2005; OCW (2004) Voortgangsrapportage ICT in het onderwijs.

Tabel 6.2 Verdeling ICT budget in percentages

Regio	Aandeel FES middelen
West	31%
Noord	10%
Zuid	16%
Oost	17%
Bovenregionaal	25%
Totaal	100%

Bron: Subsidieregeling ICT in het onderwijs, Uitleg Gele Katern nr. 26, pag. 27, 2001

6.2 Technocentra

De vijftien Technocentra (2000) werken aan versterking en vernieuwing van de regionale kennisinfrastructuur binnen de technische sector en aan verbetering van de aansluiting tussen technisch beroepsonderwijs en bedrijfsleven in de regio. De activiteiten beogen het realiseren van één of meer van de onderstaande doelstellingen:

- Het versnellen van circulatie, diffusie en toepassing van kennis tussenonderwijsinstellingen, ondernemingen en anderen;
- Gezamenlijke benutting van hoogwaardige en moderne apparatuur voor opleiding en scholing;
- Een effectieve en efficiënte aansluiting van technisch beroepsonderwijs op de opleidingsbehoeften van de arbeidsmarkt.

De Kaderregeling Technocentra is aangepast in 2001 en 2003. De laatste kaderregeling Technocentra bestrijkt de periode 2006–2010.²⁰ Het gehele subsidiebedrag voor de periode 1999–2010 is € 90,6 miljoen.

Tabel 6.3 Verdeling gelden Kaderregeling Technocentra in percentages

Regio	Aandeel FES middelen
West	47%
Noord	0%
Zuid	20%
Oost	33%
Totaal	100%

Bron: Staatscourant 2001, nr. 238, blz. 9; Staatscourant 2003, nr. 170, blz. 12; Staatscourant 2006, nr. 50.

De veertien gesubsidieerde technocentra ontvingen een gelijke basis-subsidie van € 1,0 miljoen voor 2004 en 2005. Daarnaast wordt een bedrag van € 3,7 miljoen als speerpuntsubsidie verdeeld op basis van speerpuntplannen (projectmatig, aanvullend tot een maximum pla-

²⁰ *Staatscourant 2001, nr. 238, blz. 9; Staatscourant 2003, nr. 170, blz. 12, en Staatscourant 2006, nr. 50.*

fond). De FES-toezeggingen bedragen € 45,4 miljoen; deze toezeggingen zijn regionaal verdeeld.²¹

De ICES/KIS-3 projecten ten behoeven van het onderwijs zijn onderdeel van het wetenschapsbeleid.²² Projecten komen terecht bij researchcentra van universiteiten. Derhalve hebben wij er voor gekozen de verdeling van het wetenschapsbudget als verdeelsleutel te nemen. Aanspraak op middelen is alleen mogelijk is bij 60% medefinanciering met eigen middelen.

Tabel 6.3 Verdeling ICES/KIS 3 onderwijs gelden in percentages

Regio	Aandeel FES middelen
West	58%
Noord	10%
Zuid	14%
Oost	19%
Totaal	100%

De overige ICES-KIS-projecten (inclusief het ICES-KIS-project ‘transitie duurzame landbouw’) zijn als bovenregionaal gekenschetst.²³

6.3 Hubertustunnel

De doelstelling van de innovatie tunnelboormethode (ITM) was aanvankelijk het ontwikkelen van een efficiënte tunnelbouwmethode voor slappe grond met een lagere prijs per kilometer tunnel (2000). Mede op grond van technische risico-overwegingen is de aanleg van de Hubertustunnel in Den Haag als proefproject voor ITM aangewezen. De volledige FES-toezegging is derhalve aan het westen toegekend.

Voor de eerste praktijktoepassing van de ITM is vanuit het FES in totaal € 28,4 miljoen beschikbaar gesteld.²⁴ Ondanks dat de werkelijk betaalde en gemaakte kosten van de ITM door het ministerie van Verkeer en Waterstaat lager uitvallen (€ 11,4 miljoen) is het bedrag van de toezegging regionaal verdeeld omdat anders de tabeltotalen niet meer zouden kloppen.

²¹ De FES-toezeggingen bestaan uit € 18,2 mln. voor de kaderregeling Technocentra (15.10.99) en de toezegging Technocentra van € 27,2 mln. (14.07.03). Het totaal bedraagt € 45,4 mln. Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8 en 9.

²² De FES-toezegging van 11.12.03 aan OCW voor € 248,9 miljoen. Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 9.

²³ Het betreft de ICES/KIS-3 projecten van VWS van € 44,8 mln. (11.12.03), van VROM van € 90 mln. (11.12.03), van V&W van € 30 mln. (11.12.03), van EZ van € 308,9 mln. (11.12.03), van V&W van € 30 mln. (18.3.04) voor de transitie duurzame mobiliteit, van LNV van € 30 mln. (18.3.04) voor de transitie duurzame landbouw, en van VROM van € 10 mln. (18.3.04) voor systeeminnovaties. Het totaal van de toezeggingen is € 551,1 miljoen. Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8 en 9.

²⁴ Het betreft de oorspronkelijke toezegging van € 27,4 mln. (21.02.01) en de prijscompensatie van € 1 mln. (20.12.01). Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8.

6.4 Kennis, Onderzoek en Innovatie

Kennis, Onderzoek en Innovatie (2001) bestaat uit de volgende onderdelen:

- Kennis, onderzoek en Innovatie (EZ)
- De Vernieuwingsimpuls (OCW)

Kennis, Onderzoek en Innovatie

Kennis, Onderzoek en Innovatie is gericht op de determinanten kennisontwikkeling, kennisoverdracht, kennistoepassing, innovatief ondernemerschap, scholing en onderwijs. De instrumenten zijn in de volgende zes actielijnen gebundeld:

- Vraaggestuurd en innovatiegericht fundamenteel-strategisch onderzoek (o.a. projecten op terreinen van genomics/bio-informatica, micronanotechnologie, embedded software, Elektromagnetische vermogenstechniek);
- Investeren in kennisontwikkeling (IOP's);
- Concurreren met ICT-competenties (projecten gericht op baanbrekende applicatieprojecten, flankerend CIC-beleid, halfgeleider-technologie MEDEA);
- Kennisoverdracht MKB (o.a. Syntens, Innovatienet en kennisoverdrachtregelingen SKB en SKO);
- Technostartersclusters;
- Investeren in arbeid en onderwijs (o.a. Scholingsimpuls, Arbeidsradar).

De looptijd van de impuls is van 2001 t/m 2010. De in het kader van de zes actielijnen gestarte projecten hebben doorgaans kortere looptijden. Het totale budget voor de impuls bedraagt ruim 527 miljoen euro. Hiervan is ruim 239 miljoen euro beschikbaar gesteld uit het FES.²⁵ Tot en met 2004 is hiervan in totaal € 123,6 miljoen uitgeput. Dit uitgavenpatroon betekent een (lichte) versnelling t.o.v. de oorspronkelijke raming. De regionale verdeling kon niet vastgesteld worden en derhalve is het hele bedrag van de FES-toezegging 'bovenregionaal' toegedeeld.

Kennis, Onderzoek en Innovatie: Vernieuwingsimpuls

Het doel van de Vernieuwingsimpuls is vernieuwing van onderzoek door talentvolle onderzoekers kans en te bieden. Om de vergrijzing een halt toe te roepen en jonge onderzoekers een aantrekkelijker perspectief te bieden op een carrière in de wetenschap, richt de vernieuwingsimpuls zich sinds 2002 op het persoonsgericht stimuleren van onderzoekers in de verschillende fasen van hun carrière.

De vernieuwingsimpuls nieuwe stijl is gesplitst in drie subsidievormen:

- Voor de pasgepromoveerde veelbelovende onderzoeker (veni);

²⁵ De FES-toezegging van € 238,7 mln. bestaat uit de oorspronkelijke toezegging van € 237,1 mln. (2.11.01) en de prijscompensatie tranche 2002 van € 1,6 mln. (30.01.03). Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8.

- De postdoc die heeft aangetoond zelfstandige ideeën te genereren en tot ontwikkeling te brengen (vidi);
- De meer ervaren onderzoekers die in staat wordt geacht een vernieuwende onderzoeksgroep op te kunnen zetten (vici).

Voor de periode 2001 t/m 2010 is € 117 miljoen aan FES-middelen beschikbaar gesteld. Hiervan was in 2004 inmiddels ruim € 61 miljoen uitgeput. In totaal is voor de Vernieuwingsimpulsen budget van € 273,9 miljoen beschikbaar.

In de lijst aan FES-toezeggingen is € 119,3 miljoen opgenomen.²⁶ Dit bedrag is regionaal toegedeeld.

6.5 MARIN

Het kabinet is akkoord gegaan met het voorstel van minister Wijers van Economische Zaken, mede namens de ministers van Verkeer en Waterstaat en Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Defensie en Financiën, om honderd miljoen gulden beschikbaar te stellen uit het Fonds Economische Structuurversterking aan het MARIN om de testfaciliteiten te vernieuwen en te moderniseren. Op 16 juli 1996 heeft de secretaris generaal van het Ministerie van Economische Zaken mr. L.A. Geelhoed aan het MARIN te Wageningen een brief overhandigd waarin het MARIN een bijdrage van 100 miljoen gulden in het vooruitzicht wordt gesteld voor de modernisering en vernieuwingen van de testfaciliteiten. Het Maritiem Research Instituut Nederland (MARIN) te Wageningen is een toonaangevend instituut dat onderzoek en ontwikkeling verricht voor belangrijke delen van de maritieme sector waaronder scheepswerven, reders, marines uit diverse landen, de offshore industrie en dienstverlenende instellingen binnen de maritieme sector. Het MARIN beschikt daartoe over testfaciliteiten op het gebied van de hydrodynamica, waaronder een aantal bassins waarin de testen worden uitgevoerd. MARIN is wereldwijd werkzaam en kan opdrachten verwerven voor het optimaliseren van het scheepsonwerp, bouw en gebruik van schepen en offshore constructies. Als Groot Technologisch Instituut (GTI) vervult het MARIN een centrale rol binnen de maritieme onderzoekwereld. De installaties waarin de testen worden uitgevoerd zijn echter sterk verouderd, waardoor op de korte termijn de levensvatbaarheid van dit Centre of Excellence in gevaar dreigde te komen. Met de beschikbaarstelling van 100 miljoen gulden is MARIN in staat deze verouderde installaties te vernieuwen, waardoor de aanwezige kennis behouden kan worden en tegelijkertijd gebruik kan worden gemaakt van de allernieuwste technologie.

Omdat heel Nederland en alle maritieme bedrijven in Nederland profiteren van het kennisinstituut MARIN en de testfaciliteiten van

²⁶ Bestaande uit de toezegging van € 113,4 mln. (18.12.00) en tweemaal prijscompensatie. Ten eerste van € 5,1 mln. (2.11.01) en ten tweede van € 0,8 mln. (30.01.03). Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 8.

MARIN zijn de FES-middelen voor MARIN als bovenregionaal ingedeeld.

6.6 Samenvatting kennis

De FES-middelen voor kennis zijn voor 25% toegedeeld aan het westen van het land, voor 4% aan het noorden, voor 10% aan het zuiden en voor 7% aan het oosten. Terwijl 54% van de toezeggingen voor het thema kennis is als 'bovenregionaal' aangemerkt (tabel 6.4).

Tabel 6.4 Regionale verdeling FES-toezeggingen 1994-2005 voor kennis (€ x mln.)

Specificatie van toezeggingen (kennis)		Bedrag x € mln.	West	Noord	Zuid	Oost	Bovenregionaal	Totaal
Aan	Voor projecten	toezeggingen						
EZ	HPCN en NOBIS	27,2					27,2	27,2
EZ	MARIN	45,4					45,4	45,4
EZ	Gigaport	64,4	64,4					64,4
EZ	Kennis, onderzoek en innovatie	238,7					238,7	238,7
EZ	Regeling Kennis Experimentele Faciliteiten	11,3					11,3	11,3
EZ	SOS-Regeling	45,4					45,4	45,4
LNW	Ketennetwerken, Clusters en ICT (KLICT)	13,2			13,2			13,2
LNW	Agro ketenmanagement	13,6					13,6	13,6
OCW	Mainport Rotterdam en MIBITON	20,4	20,4					20,4
OCW	Wetenschap en Technologie Centrum Watergraafsmeer	13,6	13,6					13,6
OCW	Biomade	6,8		6,8				6,8
OCW	Kaderregeling Technocentra	45,4	21,2		9,1	15,1		45,4
OCW	Defits Cluster	19,1	19,1					19,1
OCW	ICT en Onderwijs	491,6	155,1	48,3	81,3	85,1	121,8	491,6
OCW	Kennis, onderzoek en innovatie	119,3	69,2	13,1	28,6	8,4		119,3
VenW	LWI, transporttechnologie, ondergronds bouwen (€2.079,6 verdeeld, 16.08.94)	104,0					104,0	104,0
VenW	Connekt, Kenniscentrum Verkeer en Vervoer	15,9					15,9	15,9
VenW	Kenniswijk Eindhoven	45,7			45,7			45,7
VenW	Hubertustunnel	28,4	28,4					28,4
OCW	ICES/KIS-3-projecten: onderwijs	248,9	142,9	24,6	34,5	46,8		248,9
divers	ICES/KIS-3-projecten: overig	551,1					551,1	551,1
Totaal		2.169,4	534,3	92,9	212,4	155,4	1.174,3	2.169,4

Bron: Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006, Tweede Kamer, 2005-2006, 30 300 hoofdstuk D, nr. 2, blz. 7, 8 en 9; bewerking IOO

De regionale verdeling van de FES-middelen over het thema kennis volgt redelijk de verdeling van de bevolking over de landsdelen (tabel 6.5).

Tabel 6.5 Regionale verdeling van de FES-middelen voor vitale steden (excl. bovenregionaal) en van de bevolking in procenten

Landsdelen	FES-middelen voor kennis	Bevolking
West	54	47
Noord	9	10
Zuid	21	22
Oost	16	21
Totaal in procenten	100	100

Bron: Tabel 6.4 en Centraal Bureau voor de Statistiek, bevolking op 1 januari 2005.

7 Conclusies

Vooral door de verkeer- en vervoersprojecten die met FES-middelen gefinancierd worden, is er scheve verdeling van de FES-middelen over de landsdelen in vergelijking met de verdeling van de bevolking over de landsdelen (figuur 7.1). In Noord-Nederland is 10 procent van de bevolking woonachtig, terwijl 1% van de FES-middelen (excl. de bovenregionale middelen) neerslaan in Noord-Nederland. De zelfde scheve verdeling doet zich in dezelfde mate voor in Oost-Nederland (21% van de bevolking en 2% van de FES-middelen). Iets minder scheef is de verdeling voor Zuid-Nederland (22% van de bevolking en 9% van de FES-investeringen). Voor het westen van het land is het omgekeerde het geval. Terwijl in West-Nederland 47% van de bevolking woonachtig is, vindt 88% van de FES-investeringen (excl. bovenregionaal) in dit deel van het land plaats.

Figuur 7.1 Regionale verdeling FES-toezeggingen 1994-2005 en bevolking 2005

